

УДК: 332.12:316.485.2

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В АГЛОМЕРАЦІЯХ УРБОРУРАЛЬНОГО ТИПУ

В. М. Анісімов

*Державна установа «Інститут економіки природокористування
та сталого розвитку Національної академії наук України»*

e-mail: anisimov103@gmail.com

Сьогодні в соціально-економічному просторі України відбуваються явища, що пов'язані з трансформацією регіональних суспільних систем та охоплюють процеси розвитку поселень міського типу навколо великих міст як центрів агломераційних утворень, з одночасною інтеграцією прилеглих сільських поселень у ці утворення, які, відповідно, можуть бути названі агломераціями урборурального типу.

Загалом, вказане явище, коли відбувається просторова інтеграція міста і прилеглих до нього сільських місцевостей, є, під впливом глобалізації, характерним для багатьох країн світу [1, с. 34-35]. Безпосередньо вказані процеси ґрунтуються на:

розвитку відповідної дорожньо-транспортної мережі, оскільки агломерації урборурального типу формуються передусім завдяки магістральним та кільцевим дорогам, що поєднують між собою населені пункти різних типів, розмірів та статусів, які складають агломераційне утворення;

виникненні та поширенні електронно-цифрових інформаційно-комунікаційних систем, що технічно можуть забезпечити майже повсюдне покриття усіх населених пунктів та місць;

технологічному удосконаленні інженерних комунікацій та систем приватних будинків садибного типу, які є основними в житловому фонді сільської місцевості.

Все зазначене, нині обумовлює привабливість заміських поселень для проживання – адже при цьому зберігаються переваги життя на селі, що пов'язані з близькістю до природи та забезпечується міський рівень побутового комфорту. І тому, комфортабельні заміські помешкання поблизу великих міст наразі є переважним місцем проживання представників найзаможніших верств населення.

Однак, поєднання в агломераціях урборурального типу міських та сільських поселень створює ряд соціально-економічних проблем пов'язаних з протиріччями інтеграції міського та сільського способів життя. Зазначене становить потенційну загрозу соціальній безпеці, яка означає такий стан соціального життя, що за певних умов має сприяти стабільному розвитку суспільства, реалізації прав і свобод громадян [2, с. 10]. Важливу роль щодо забезпечення соціальної безпеки в суспільстві відіграє також дотримання принципів соціальної справедливості.

Характеристики соціальної безпеки простору агломерацій

урботоруального типу визначаються ознаками притаманними як міському, так і сільському середовищу. Передусім, це мають бути такі характеристики як:

наявність робочих місць або умов для самозайнятості як для містян, так і для селян, що являє собою основу для суспільної життєдіяльності;

рівень доходів та ступінь їх поляризації між різними верствами населення, оскільки низький рівень доходів населення та збільшення розриву в їх розмірах не сприяє стабільності суспільства;

рівень забезпеченості населення житлом і житлово-побутовими умовами, включаючи розмір відповідних тарифів ;

рівень забезпечення населення соціально-побутовими та соціально-гуманітарними послугами, включаючи доступність закладів охорони здоров'я, освіти, роздрібною торгівлі та ін.;

якість дорожнього покриття та роботи комунальних служб благоустрою поселень;

санітарно-епідемічний стан населених пунктів та ступінь антропогенного навантаження на довкілля;

рівень злочинності спрямованої на безпеку особистості та рівень злочинності спрямованої на безпеку громади; серед останніх – захоплення окремими приватними суб'єктами територій та об'єктів громадської власності.

Проблеми, які можуть загрожувати соціальній безпеці в агломераціях урботоруального типу пов'язані із амбівалентністю їх загальної сутності, а саме тим, що ці агломераційні утворення об'єднують в собі часто протилежні за умовами проживання та особливостями соціального статусу населенні місця.

На сьогодні в усьому світі, а особливо в країнах, що розвиваються урбанізація та субурбанізація породжують все більш роз'єднані та потенційно конфліктогенні міські та приміські середовища – коли бідні та занепадаючі райони сусідять з заможними і надбагатими, що являють собою ізольовані спільноти існуючі в просторі, який пильно охороняється і включає в себе приватизовані громадські місця [3, с. 410-411]. Відповідно, для безпосередньої конкретизації проблем соціальної безпеки в агломераціях урботоруального типу є доцільним виявити структурування їх простору на певні складові елементи.

Стосовно цього, у світовій науці, провідними дослідниками вказаного напрямку здійснено цілий ряд напрацювань [4, с. 43-45], на основі яких можливо подати бачення структурування агломерацій урботоруального типу, виходячи з вітчизняних умов та завдань пов'язаних із вирішенням проблем соціальної безпеки. Отже, названі агломерації, що сформувалися в сучасній Україні, мають наступні складові:

райони старої забудови, що являють собою історичний центр найбільшого міста, де розташовуються адміністративні установи і фешенебельні заклади торгівлі та престижні офісні центри;

райони житлової забудови другої половини ХХ віку, так звані «спальні райони», що сьогодні також являють собою менш престижні місця для розташування офісних приміщень;

промислові зони створені у попередній період, які нині у зв'язку з масовим закриттям виробничих підприємств, є перспективними для перетворення на зону престижної житлової забудови та розміщення торгово-розважальних центрів;

новостворені масиви житлової забудови, що, як правило, функціонують на територіях з ексклюзивним доступом та можуть розташовуватись як у центрі, так і на околицях найбільшого міста агломерації або у його передмістях;

міста-супутники, селища міського типу та села приміської зони, існуючі з попередніх періодів, що нині часто слугують місцем інтенсивної житлової забудови;

садово-дачні, а також гаражні, кооперативи, що є товариствами, створеними протягом попереднього періоду: від другої половини до останньої чверті ХХ віку, на засадах колективної власності як комплекси об'єктів на виділених в особисте користування земельних ділянках;

котеджні містечка, що являють собою створені за останні десятиліття в сільській місцевості комплекси малоповерхової житлової забудови для елітного проживання, функціонуючі на принципах ексклюзивного доступу.

Таким чином, структурування вітчизняних агломерацій урбурального типу надає підстави для констатації наявності в них елементів, що можуть створювати потенційні загрози соціальній безпеці, і насамперед у аспекті недотримання принципів соціальної справедливості. Це передовсім нещодавно виниклі території так званої елітної забудови із закритим доступом. Причому ця елітна забудова може бути зведена на територіях, де були розташовані виробничі потужності підприємств, що надавали жителям міської агломерації робочі місця, втрата яких не є сприятливою для зміцнення соціальної безпеки.

Поряд із тим, нове будівництво в міських агломераціях сьогодні часто здійснюється всупереч інтересам місцевої громади, а саме – на територіях парків і скверів, дитячих і спортивних майданчиків та ін. Ці фактично незаконні забудови стають можливими як внаслідок масовості корупційних проявів у органах влади, так і загальній недостатній урегульованості права власності на землю та щодо об'єктів колективної власності.

В сільських сегментах агломерацій урбурального типу зазначені проблеми знаходять своє виявлення в тому, що внаслідок захоплення окремими приватними власниками територій, як для економічної діяльності, так і для побудови елітних котеджних містечок, мешканці навколишніх сіл позбавляються можливостей для доступу до акваторій природних водоймищ та до територій, що традиційно використовувались ними у господарських цілях, насамперед, для випасу домашньої худоби.

І триваюча нерозв'язаність вказаних проблем не може не позначитись негативно на перспективах забезпечення соціальної безпеки у агломераціях урбурального типу, що сформувались в нашій країні.

Список використаних джерел:

Павлов О. І. Сутність теоретичних засад руралістики: понятійно-категоріальний апарат / О. І. Павлов // Економіка АПК. – 2016. – №5. – С. 30-37.

Куценко В. І. Соціальна безпека в контексті сталого розвитку: монографія / В. І. Куценко, В. П. Удовиченко; Рада по вивченню продуктивних сил України НАН України. – Чернігів: Видавець Лозовий В.М., 2011. – 656 с.

Харви Д. Социальная справедливость и город / Дэвид Харви; пер. с англ. Е.Ю. Герасимовой. – М.: Новое литературное обозрение, 2018. – 440 с. (Серия STUDIA URBANICA).

Вершинина И. А. Современные теории города: социологический анализ: монография / И. А. Вершинина; МГУ им. М.В. Ломоносова, социологический факультет. – М.: Канон + РООИ «Реабилитация», 2019. – 240 с.

УДК 338.2:314

**ДЕМОГРАФІЧНА БЕЗПЕКА В УКРАЇНІ:
ОЦІНКА СТАНУ ТА АНАЛІЗ АКТУАЛЬНИХ ЗАГРОЗ**

У. Б. Бережницька, О. І. Маслій

*Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу
e-mail: bi_if@ukr.net*

Демографічна ситуація будь якої країни узагальнено віддзеркалює її соціально-економічний добробут, сформований як минулими, так і поточними суспільними процесами. Водночас демографія є серед найважливіших індикаторів державної внутрішньої політики, першочергово – соціальної та економічної.

Проблематика забезпечення безпеки як функції державних інститутів влади була завжди актуальною, та й питання національної безпеки в економічній сфері піднімаються в науковій та практичній площині не рідше. Демографічна безпека є складовою економічної безпеки держави [1], відповідно оцінка її стану на рівні країни та аналіз загроз напряму формуватимуть загальну картину щодо соціально-економічного розвитку держави та її безпекового середовища.

умовах сьогодення не викликає сумнівів той факт, що у демографічній сфері України існує ряд проблем: депопуляція населення, збільшення частки осіб пенсійного віку, смертність населення у працездатному віці, погіршення стану здоров'я нації, пріоритет фізичного розвитку людини перед розумовим, відтік інтелектуалів за кордон, деградація генофонду, погіршення екологічного середовища, втрата державою контролю над міграційними процесами [2].

Проблематикою демографії та демографічної безпеки на макрорівні управління займалось багато науковців та практиків, серед яких: В. Горбулін [3], Е. Лібанова [4], О. Малиновська [5], Г. Пастернак-Таранушенко [6], Н. Рингач [7], В. Стешенко [8], І. Цвігун [9] та інші. Проте чимало питань все ж